

België - Belgique
P.B.
3800 Sint-Truiden
Cicindria
BC 9423

Het Kroniekje

Driemaandelijks tijdschrift van Natuurpunt Aulenteer

natuurpunt Aulenteer

2012 nr 3

P409288

Afgiftekantoor 3800 Sint-Truiden Cicindria

Jaargang 34 – 3e trimester 2012 - Uitgave nr. 35

V.U.: Koenraad Van Meerbeek, Lepelstraat 34, 3800 Sint-Truiden

Kalender Kalender Kalender

OKTOBER

Zondag 7 oktober: Paddenstoelenwandeling Nieuwenhoven

Samenkomst: 14u Bezoekerscentrum van het Provinciaal Domein Nieuwenhoven

Gids: Johan Van Meerbeek en Christoph Leys

Organisatie: NP Aulenteer ism Toerisme Sint-Truiden

NOVEMBER

Zondag 4 november: Wandelen in de Mombeekvallei

Samenkomst: 14u aan het infopaneel in de Klinkstraat te Alken of carpooien om 13u30 vanaf parking Veemarkt in Sint-Truiden

Gids: Staf Grauwels

Organisatie: NP Aulenteer ism Toerisme Sint-Truiden

DECEMBER

Zondag 2 december: Van Mettekoven over de Knoppel naar de Tjenneboom (8 km)

Samenkomst: 14u aan de taverne Martenshof te Mettekoven (tot 17u)

Gids: Johan Van Meerbeek en Marc Nicolai

Organisatie: NP Aulenteer ism Toerisme Sint-Truiden

Kroniekje

Verantwoordelijke uitgever, redactie & vormgeving:

Koenraad Van Meerbeek – Lepelstraat 34, 3800 Sint-Truiden

E-mail: info@natuurpuntaulenteer.be

Artikels: enkel de auteur is verantwoordelijk voor inhoud en stijl.

Tel. voorzitter Diederik De Leersnyder: 011 69 16 22

Aulenteer Kroniekje

Tijdschrift voor leden van Natuurpunt Aulenteer

Gedrukt op 100% gerecycleerd papier

Inhoudstafel

Voorwoord	2
Website - Voorblad - Digitaal	3
Amfibieën en hun winterslaap	4
JNM Fruistreek: Verslag Help-ik-zie-geen-hand-voor-mijn-ogen kamp .	6
Foto's Wandeling in Gorsem (3 juni)	7
Het Bont zandogje	8
Eén vierkante meter natuur aan je raam	10
Vogel in de kijker: De Heggenmus (Prunella Modularis)	12
Veel Eikenmeeldauw door natte junimaand	14
Exotische organismen	14
Onze Molenbeekwandeling van Zo 1 juli 2012	17
Nieuwe inzichten over korstmossen	19
Weetjes van Diederik	21
Steen uit eigen bodem	23

Aulenteer

Al onze activiteiten handelen over natuur, cultuur en milieu. Elke eerste zondag van de maand is er een geleide natuur- en cultuurwandeling, georganiseerd door Toerisme Sint-Truiden en de Aulenteernatuurgidsen. Een wandeling duurt maximaal 2 uur, tenzij anders is vermeld. Graag aangepaste kledij. Honden thuislaten a.u.b.

Voor slechts €7,50 per jaar wordt u uitgenodigd op de activiteiten van Aulenteer en ontvangt u ons driemaandelijks tijdschrift het 'Aulenteer KRONIEKJE' met activiteitenkalender. Adres: Aulenteer Natuur.huis, Kleinveldstraat 54, 3800 Gelinden (Sint-Truiden) - rekeningnummer: 001-0765746-07 - Tel. 011 69 16 22.

U kunt ook voor een volwaardig Natuurpuntabonnement kiezen, dan schrijft u €24,- over op rekeningnummer 230-0044233-21 van Natuurpunt, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen met vermelding Aulenteer.

Voorwoord

Hoe legt u het uit aan de volgende generatie?

We warmen allemaal het klimaat op;
de ene al veel meer dan de andere.
Voel je je goed bij de gedachte
dat de volgende generatie zal zien
wat er niet goed gedaan werd?
Wil je mee uitleggen
waarom je niet meer realiseerde
om hier iets aan te doen?
Moeilijk hé;
Begin er dan nu aan beste lezer.

Diederik

<<Sing for the Climate: <http://www.singfortheclimate.com>>>

SING FOR THE CLIMATE **22 & 23**
september

The Big Ask
Once More

Klimaat
Coalitie

11.11.11
TWOOT AND TROOT EMBROID

Website

Bezoek de website van Natuurpunt Aulenteer op het volgende adres:

www.natuurpuntaulenteer.be

Voorblad

De foto op het voorblad werd genomen door Willy Petitjean in het Speelhof in Sint-Truiden.

Wil jij volgende keer jouw foto op het voorblad zien prijken? Stuur je foto dan door naar info@natuurpuntaulenteer.be met de vermelding "Foto voorblad" en waar je de foto getrokken hebt. Graag een foto die in het seizoen past. Zorg er zeker voor dat de foto voldoende groot is (min 2 Mb)!

Digitaal

Wil je het Kroniekje digitaal ontvangen? Stuur dan een mailtje met je naam, adres en de vermelding dat je het Kroniekje digitaal wilt ontvangen naar info@natuurpuntaulenteer.be.

Amfibieën en hun winterslaap

De meeste amfibieën overwinteren op het land, waarbij ze zich ingraven in de grond beschut tegen de vorst. Hierbij gaan ze in winterslaap, waarbij ze hun lichaamstemperatuur laten zakken. Het zijn immers koudbloedige dieren.

Slechts bij het warmer worden in het voorjaar komen ze tevoorschijn, en gaan ze water opzoeken van plassen of vijvers om zich in voort te planten. Een aantal amfibieën overwintert daarentegen wel in het water, zoals de Groene kikker en sommige salamanders.

De voorbije winter is hierbij wat verkeerd gelopen. De zachte winter zorgde ervoor dat heel wat amfibieën te vroeg wakker werden en zich reeds naar het water begaven in de maand januari. Hierbij werden ze overvallen door de late, maar strenge vorst die hun voortplantingswateren deed bevriezen, zodat ze vast kwamen te zitten onder het ijs.

Op zich is dit geen probleem. Amfibieën beschikken over twee ademhalingsystemen, namelijk hun longen en huidademhaling, waarmee ze in het water opgeloste zuurstof kunnen opnemen. Ze kunnen dus perfect onder water ademen. Deze ademhalings-techniek is echter ontoereikend bij hogere temperaturen; vandaar dat amfibieën tijdens lente en zomer regelmatig naar boven moeten om luchtzuurstof te happen. Hun larven – de dikkopjes – ademen dan weer via kieuwen zoals de vissen.

Er is echter één grote maar, namelijk de moerasgassen zoals methaan en waterstofsulfide. Deze worden gevormd door rottende plantendelen die afgebroken worden door anaerobe bacteriën. Dit vormt voor de amfibieën geen probleem zolang er genoeg zuurstof in het water aanwezig is. De productie van moerasgas gaat ook door in de winter – zelfs onder ijs – omdat anaerobe bacteriën geen zuurstof nodig hebben. Het ijs sluit het water eronder echter hermetisch af van de omgevingslucht. Bovendien vormt het ijs een voor het zonlicht ondoordringbare barrière. Hierdoor kunnen de waterplanten geen fotosynthese meer verrichten en bijgevolg geen zuurstof meer vormen dat zich kan oplossen in het water.

Bevroren kikker onder het ijs

Heel wat amfibieën die vast kwamen te zitten onder het ijs, hebben dit niet overleefd door de combinatie van giftig moerasgas en een tekort aan zuurstof. In tuinvijvers kan men dit verhelpen door in het najaar de rottende plantendelen en de afgevallen bladeren te verwijderen, wat de vorming van moerasgas verhindert. Bovendien is het aan te raden regelmatig het slib te verwijderen, omdat dit de geliefkoosde verblijfplaats is van in het water overwinterende amfibieën. Door dit te doen, vermindert men de kans dat ze de winter onder water doorbrengen.

Johan Van Meerbeek

Bronnen foto's: <http://www.weidevogelbescherming-weerselo.nl/> en <http://anw.inl.nl/>

JNM Fruistreek: Verslag Help-ik-zie-geen-hand-voor-mijn-ogen kamp

Dit verslag gaat over weer een geslaagd kamp hier in het mooie fruitstreek.

Dit keer was het echter geen normaal kamp maar een echt nachtkamp waarin we ons heel bioritme omgooien om nachtdieren te bestuderen.

Voor het bestuderen van deze dieren bleven we zeker niet beperkt tot de kampplaats maar hebben we tientallen kilometers gezond gefietst om bevers te spotten, waarbij we jammer genoeg geen succes hadden, en vleermuizen te vangen en te determineren. Hierbij hadden we wel geluk en na een nachtje in het bos konden we toch met een voldaan gevoel terugkeren naar de kampplaats.

Ook dichterbij kamp zijn we op excursie geweest, zo is er twee keer een vos gezien en de vroegochtend excursies waren makkelijker dan de normale vroegochtend excursies, omdat je er gewoon voor moest opblijven in plaats van op te staan uit de warme slaapzak.

Een beetje theorie mocht ook niet ontbreken en we hebben dan ook een presentatie over roofzoogdieren gehad in de grote hopmantent.

Zoals een oud en wijs man ooit zei: "op natuurstudie alleen kan een mens niet leven", daarom hadden we enkele goede foers mee die ons van lekker eten voorzagen en hebben we ook een groenten barbecue gehad op de barbecue die vorig jaar gemaakt is op het andere kamp georganiseerd in onze afdeling, namelijk het DIY-kamp.

Een andere keer hebben we ook bijzonder gegeten, een van onze gasten heeft namelijk een aanvaring gehad met een arme haas die zoals veel dieren op de verkeerde plaats op het verkeerde moment liep.

De haas was voor al diegene die bereid waren een vreemde afwisseling van voeding en tevens het einde van dit verslag.

Pieter

Foto's Wandeling in Gorsem (3 juni)

Foto's: Diederik De Leersnyder

Het Bont zandoogje

Verleden jaar heeft Aulenteer een vlindercursus georganiseerd. Tijdens de excursies bleek duidelijk de neergaande trend van dagvlinders de laatste jaren. Er werden met moeite enkele vlindersoorten waargenomen. Wel werden in ons natuurgebied Op d' Hei in Runkelen verschillende soorten Zandoogjes gezien. De meest frequent voorkomende soort is het Bont zandoogje.

Bonte zandoogjes zijn van nature bosvlinders, doch ze doen het de laatste tijd zo goed dat ze ook meer open gebieden koloniseren zoals bosranden of tuinen en agrarisch gebied met voldoende houtkanten. De aanwezigheid van voldoende beschutting onder bomen en struiken en de juiste grassoorten als voedsel voor de rupsen zijn de belangrijkste vereisten waaraan hun leefgebied moet voldoen.

Bonte zandoogjes worden gekenmerkt door zwarte oogvlekken met witte kern die op de buitenrand van de bruine vleugels liggen. De functie van deze ogen wordt duidelijk naarmate het vliegseizoen vordert. Er vliegen dan steeds meer vlinders met gehavende vleugels. Dit is het werk van vogels die in de oogvlekken het ideale doelwit zien om hun prooi bij de kop beet te pakken. Alleen liggen deze ogen op de vleugelrand en worden bij een vogelaanval geen vitale organen getroffen.

Ook andere vlinders bezitten oogvlekken om hun belagers te misleiden. De oogvlekken van Dagpauwogen kunnen heel bedreigend overkomen als ze hun vleugels openslaan zodat een eventuele belager afgeschrikt wordt.

Bonte zandoogjes hebben door hun vlekkenpatroon op een bruine achtergrond het ideale camouflagepak voor hun bosbiotoop met zijn afwisselende lichtplekken van de zonnestralen en schaduwplekken. Een gelijkaardige camouflagetekening zien we terug op de vacht van jonge reeën of bambies.

Bonte zandoogjes zijn zoals alle bosvlinders minder afhankelijk van nectar dan de meeste andere vlinders. Honingdauw afgescheiden door bladluizen, het sap van bloedende bomen en bessen zoals braambessen zijn in het bos immers gemakkelijker te vinden dan nectar van bloemen.

Bonte zandoogjes zijn territoriale vlinders. Ze zijn koudbloedige dieren en zijn afhankelijk van zonnewarmte om hun lichaamstemperatuur hoog genoeg te kunnen krijgen om te kunnen vliegen. Dit betekent dat ze regelmatig moeten zonnebaden om voldoende warmte te kunnen absorberen. Daarom zijn open plekken in het bos met voldoende lichtinval het waard om te verdedigen tegen rivalen. Dit is een typisch mannelijk gedrag. Als twee mannetjes vechten om een territorium tolleren ze minutenlang rond elkaar. Hierbij delen ze rake klappen uit met hun vleugels.

Wijfjes gedragen zich veel minder opvallend dan de mannetjes. Ze verdedigen geen territorium maar zijn vooral op zoek naar geschikte plekjes om hun eitjes af te zetten. Dit doen ze één per één op aparte grassprietten omdat gras voor de rupsen niet zo'n hoge voedingswaarde heeft. Dit verklaart de spreiding van de eitjes. Andere vlinders leggen hun eitjes wel in groepjes op meer voedzame planten zoals de Grote brandnetel waar rupsen in grote getale voorkomen van de Kleine vos, de Dagpauwoog en de Gehakkelde aurelia, of de kolen in de groentetuin die belaagd worden door rupsen van de Koolwitjes.

Bonte zandoogjes kunnen in twee stadia overwinteren: als pop of als niet volgroeide rups. De eerste vorm heeft een voorsprong en zorgt voor een eerste generatie volwassen vlinders in het voorjaar. De tweede vorm geeft pas volwassen vlinders in volle zomer. Zo spreiden ze het risico op afsterven van de hele populatie als ofwel het voorjaar ofwel de zomer koel en druilerig is.

Tekst: Johan Van Meerbeek

Foto: www.natuurenbos.be

Eén vierkante meter natuur aan je raam

Eén vierkante meter nieuwe natuur per inwoner, ieder jaar opnieuw. Dat is de kern van wat Natuurpunt vraagt aan de lokale besturen die na de gemeenteraadsverkiezingen aan de macht komen.

Een maand voor de verkiezingen is het tijd om onze vraag voor meer lokale natuur nog eens extra in de verf te zetten. Daarom hebben we 3 topprioriteiten geselecteerd, die in elk bestuursakkoord opgenomen moeten worden:

1. Realiseer één vierkante meter nieuwe natuur per inwoner, ieder jaar opnieuw
2. Voer één actieplan uit per soortengroep van de Rode Lijst
3. Voorzie minstens €3 per Natuurpuntlid in de gemeente voor de lokale afdeling

Eén m² natuur: meer leven dan je denkt

Elke vierkante meter natuur is winst voor de inwoners van gemeenten en provincies. Want wees nu eerlijk wie houdt niet van natuur? Door te investeren in natuur kan het nieuwe bestuur werken aan een gezonde en mooie gemeente voor de inwoners. De natuur zorgt voor een streekeigen identiteit en levert tal van nieuwe recreatiemogelijkheden op. Het betekent ook proper water, zuivere lucht, minder schommelingen bij extreme temperaturen en een gratis verzekering tegen overstromingen.

Hang de affiche bij Natuur.blad op en win een elektrische fiets van Lampiris

Wil jij ook meer natuur in jouw buurt? Doe mee met de posteractie en win een elektrische fiets van groene energieleverancier Lampiris.

1. Hang de poster die bij het volgende Natuur.blad zit op voor je raam, bij de bakker of op het prikbord op jouw werk.
2. Organiseer je eigen plakactie. Ga naar www.natuurpunt.be/vierkantemeter, druk de poster af en hang heel de buurt vol.
3. Neem een foto van jezelf samen met de poster en zet die op www.natuurpunt.be/vierkantemeter. Onder de deelnemers wordt een elektrische fiets van Lampiris verloot.

Meer weten over onze verkiezingsvoorstellen:

www.natuurpunt.be/vierkantemeter of volg ons op Facebook en Twitter.

1M² NATUUR

MEER LEVEN DAN JE DENKT

Voor de nieuwe lokale besturen hebben wij een eenvoudig voorstel:

"Creëf elke meter één vierkante meter nieuwe natuur, ieder jaar opnieuw." Want niets brengt meer leven in de buurt dan echte natuur.

Gemeenteraadsverkiezingen - 14 oktober 2012. Stem natuur.

maak de natuur zien

Vogel in de kijker: De Heggenmus (*Prunella Modularis*)

De Heggenmus is een zangvogeltje uit de familie van de Heggenmussen (*Prunellidae*). Het vogeltje is +/- 15cm groot, heeft het uitzicht van een huismus maar met een duidelijke, donkergrijze kop. Het is een insecteneter met een scherpe snavel. Het mannetje en het vrouwtje dragen hetzelfde verenkleed. In praktisch elke huistuin schuifelt dit stil, zenuwachtig vogeltje onder de struiken vandaan, steeds op zoek naar iets lekkers! Hij eet voornamelijk kleine ongewervelden, waaronder spinnen, kevers, kleine slakken, enz... In de winter eet hij vooral kleine zaden.

Het vrouwtje bouwt een tamelijk fors komvormig nest, geplaatst in een struik, lage heg of boom, goed gecamoufleerd. Het vrouwtje legt 4 tot 5 helderblauwe eitjes en bebroedt die gedurende 12-13 dagen. De jongen worden door het vrouwtje gevoerd, met behulp van één of meer mannetjes (zie tekst verder op). De kleintjes vliegen uit na 11-12 dagen; daarna worden ze nog tot 17 dagen verzorgd.

Ondanks het uitgebreide voorspel is de copulatie bij de heggemus opmerkelijk kort. Het cloacale contact duurt slechts een fractie van een seconde. Niettemin is het voorspel een unieke aangelegenheid. Het vrouwtje laat haar vleugels hangen en trilt met haar staart, terwijl het mannetje achter haar hipt. Dan pikt hij zo een 20 keer naar haar cloaca, die gezwollen is. Uiteindelijk laat de cloaca het sperma van de

vorige copulatie vrij. Dit alles gebeurt heel zichtbaar om het mannetje ervan te overtuigen dat zijn eigen sperma nu favoriet is om het volgende ei-in-wording te bevruchten.

Het sociale leven van de heggenmus is niet eenvoudig. In het begin van het broedseizoen handhaaft het vrouwtje een territorium en zingt ze, in tegenstelling tot andere soorten kleine vogels, waarbij het mannetje zijn territorium claimt en verdedigt door te zingen. De paring wordt door het mannetje ingeleid door de verdediging van het territorium van het vrouwtje over te nemen. Als het mannetje in staat is het territorium te verdedigen, kan het paar monogaam leven. In veel gevallen is het territorium van het vrouwtje echter te groot om door één mannetje alleen te worden verdedigd. In dit geval kan het originele mannetje gedwongen zijn om een ander mannetje binnen te laten om de grenzen te kunnen handhaven. Als dit gebeurt kan het territorium gedeeld worden door twee mannetjes en één vrouwtje. De spanning is dan voortdurend voelbaar! Het "alfa"-mannetje is dominant, en probeert de toegang tot het vrouwtje exclusief voor zichzelf te houden. Het vrouwtje daarentegen wil precies het tegenovergestelde, vaak is te zien dat zij en het bètamannetje letterlijk achter de rug van het alfamannetje copuleren. Het vaderschap van het alfamannetje wordt ondergraven, maar het bètamannetje is tevreden en het vrouwtje heeft een extra helper bij de hand. Op de een of andere manier lijkt hun hang naar meer partners te botsen met hun imago als onopvallend, teruggetrokken, bruin vogeltje.

Wat onze heggenmussen bijzonder maakt is dat ze paarbanden vormen met verschillende leden van het andere geslacht. Er zijn gewoonlijk meer mannetjes dan vrouwtjes in een populatie, zodat het normaal is dat een vrouwtje een relatie heeft met twee mannetjes en soms zelf drie of vier. Mannetjes hebben meestal slechts één vrouwelijke partner; soms twee en in zeldzame gevallen drie. Deze relaties kunnen echter overlappen, zodat een mannetje dat gepaard is met twee vrouwtjes tot de ontdekking komt dat hij beide vrouwtjes met een andere vogel deelt, en soms met twee en nog meer. Het centrale principe is dat elk mannetje dat met een bepaald vrouwtje paart in feite belooft haar te helpen bij het voeren van het legsel. Heggenmussen voeren uiterst kleine insecten aan hun jongen en hebben alle hulp nodig die ze kunnen krijgen. Vandaar dat het de wens van het vrouwtje is om helpers te ronselen, door hun toe te staan met haar te paren en dit principe drijft het partnersysteem aan.

Tekst: Richard Vandergeten

Foto: <http://www.natuurfoto-zeevang.nl/vogelalbum>

Veel Eikenmeeldauw door natte junimaand

Het zal je misschien wel opgevallen zijn: veel eikenbomen hebben een witte uitslag op hun bladeren. Dat is het gevolg van een schimmelaantasting: de eikenmeeldauw.

Die parasiteert planten en treedt op na Sint-Jan in juni, als het weer vochtig en warm is. De schimmeldraden of *hyfæ* vormen een netwerk dat de bladeren binnendringt. Zo neemt de schimmel voedingsstoffen op. De schimmel plant zich voort door middel van ongeslachtelijke sporen die klonen zijn van de moederplant. Ook geslachtelijke sporen

worden gevormd in kleine vruchtlichamen (kleiner dan 0,55mm) voor het blote oog onzichtbaar. Deze sporen kunnen de winter overleven.

Hoewel de Eikenmeeldauw momenteel floreert, heeft dit weinig impact op volwassen bomen. Eiken sterven er niet aan, ze worden enkel minder vitaal. De schimmel heeft een voorkeur voor eenjarige twijgen. De meeldauw zorgt ervoor dat de fotosynthese minder goed verloopt. Eenjarige zaailingen kunnen zo tot 50% minder aan fotosynthese doen en sterven vaak af.

Tekst: Johan Van Meerbeek

Foto: <http://arbtalk.co.uk/forum/tree-health-care/29068-oak-tree-decimation.html>

Exotische organismen

De zomervakantie is gedaan. Heel wat landgenoten hebben zuidelijke oorden opgezocht. Maar wat ze niet weten, is dat zuidelijke dieren en plantensoorten met hen terug meereizen naar het noorden. De laatste jaren duiken hier tal van zuidelijke insecten op. Meestal gaat het om soorten die zich goed kunnen verspreiden zoals goede vliegers, met name libellen. De Zuidelijke boomsprinkhaan vormt het vreemde eendje in de bijt. Hij is allerm minst mobiel, omdat zijn vleugels niet goed ontwikkeld zijn en hij dus niet kan vliegen.

Toch is hij erin geslaagd Vlaanderen te koloniseren. Dat komt omdat het beestje zich gemakkelijk laat meevoeren met allerlei transport, voornamelijk autoverkeer. Je vindt deze soort op parkings langs snelwegen en in het centrum van steden waar het microklimaat wat milder is.

Het merendeel van dergelijke

transporten gebeurt onbewust. De toeristen hebben niet eens door dat er verstekelingen aan boord zijn. Soms vinden ze per ongeluk een schorpioen in hun kelder.

Vooral buiten Europa kan dit meereizen niet zonder ecologisch gevaar zijn. Voornamelijk geïsoleerde eilandengroepen zoals de Galapagos-archipel ondervinden er de noodlottige gevolgen van. Door hun isolatie zijn op deze verschillende eilandengroepen talrijke nieuwe soorten ontstaan, denk maar aan de verschillende vinkensoorten die Charles Darwin beschreven heeft. Door het toerisme is het bootverkeer tussen de eilanden en het vasteland sterk gestegen. Zo'n toeristenboot kan honderden insecten meevoeren die de eilanden koloniseren en zo inheemse fauna bedreigen. Deze nieuwkomers pakken de biotoop van de bestaande soorten in. Er ontstaat een eenheidsworst van allerlei dezelfde organismen in plaats van de rijke biodiversiteit die er aanwezig was.

Ook planten kunnen meeliften met toeristen, zo blijkt uit een onderzoek van Noorse wetenschappers. Zij onderzochten de schoenen van toeristen die in de zomer van 2008 Spitsbergen bezochten. Hierbij kwamen ze tot een gemiddelde van vier zaden per reiziger. De meeste zaden behoorden tot plantensoorten die niet op Spitsbergen voorkomen. Dit illustreert het enorme invasieve potentieel van planten.

Tekst: Johan Van Meerbeek (bron: Natuurpunt)

Foto: Zuidelijke boomsprinkhaan – Vrouwjte met legbuis
(<http://nl.wikipedia.org/>)

Alle Limburgse tuinen samen vormen een gigantisch potentieel leefgebied. Iedere natuurvriendelijke tuin draagt bij aan onze natuurlijke rijkdom. Bezitters van grote of kleine tuinen en zelfs balkons kunnen meehelpen om dieren en planten van hier te helpen door leefgebied, beschutting of voedselplekken te voorzien. Door mee te doen met onze plantenverkoop kan ook jij meegenieten van egels, vlinders, bloemen of vruchten die méér leven brengen in jouw tuin. Zo helpen we de natuur en onszelf.

Omdat we biodiversiteit belangrijk vinden geven we, waar mogelijk, de voorkeur aan plantgoed afkomstig van plaatselijke zaadbomen. Daarom werken we samen met PLANT van HIER. Bomen en stuiken met het label zijn afkomstig uit zaadjes geoogst van wilde ouderplanten uit eigen streek en helpen de natuur extra door hun aanpassing aan onze lokale groeiomstandigheden. De winst van de plantenverkoop gaat naar een natuurgebied in uw

gemeente. Dat telt dubbel op voor de natuur.

Praktisch!

Bestellen kan via de site www.natuurpuntlimburg.be of telefonisch op 011/24.60.23 voor 12 november. De aangeboden bomen en struiken en meer informatie vind je op de website van Natuurpunt Limburg.

De afhaling in Sint-Truiden kan gebeuren op zaterdag 24 november van 10u tot 12u in Hangar 27 op het Oud-Vliegveld te Brustem.

Onze Molenbeekwandeling van Zo 1 juli 2012

Het doel van deze wandeling was een verkenning uit te voeren van een gedeelte van de Molenbeek, en dit stroomopwaarts vanaf Stayenmolen (Lucas N.V.) tot aan het wachtbekken van Maasrode. Wij waren met

een 30-tal wandelaars en het weer was opperbest. Onze natuurgids, Willy Petitjean, gaf onderweg de nodige uitleg over enkele belangrijke gebouwen en wetenswaardigheden zoals: de Stayenmolen, de verschillende overstromingszones o.a van Stayen, Halmaal en Maasrode, de boerderij van Maasrode en de

Gemeentelijke beemd van Halmaal. Ook over het Hof van Maasrode (pachthoeve van het kasteel "het Schoor" van Velm), het Riddershof (het vroegere Viltershof, een versterkte waterburcht), de ijskelder (vlak bij het kapelletje van Maasrode) ,en de Afspanning (momenteel boerderij Vandevælde) werd de nodige geschiedkundige uitleg verschaft.

Deze wandeling was uiteraard ook een kruiden en plantenwandeling. Samen met de deskundige uitleg van de gids konden we heel veel kruiden en planten bekijken, o.a.: Dolle kervel, Veldzuring, Smeerwortel, Margrietten, Avond- en Dagkoekoeksbloem, Robertskruid, Heggewikke, Rechte kamille, Stinkende Gouwe, Bitterzoet, Honingklaver, Gelderse roos, Berenklauw, Ridderzuring, Krulzuring, Duizendblad, Heggerank, Speerdistel, Salie, Peen, Valeriaan, Waterkers, enz...

Op onze terugweg langsheen de Landense weg (een zeer mooie holle weg langsheen de spoorweg) werden we begeesterd door de bloemenpracht van heel veel Klaprozen, Koningskaarsen, en Sint-Janskruid. Richard maakte de wandelaars attent dat vogelherkenning niet enkel kan gebeuren via de verrekijker en het observeren van de vogels, maar ook via het aandachtig luisteren naar hun typisch gezang. De volgende vogels werden o.a. waargenomen of gehoord: Heggemus, Vink, Zwarte kraai, Blauwe reiger (2), Fuut, Wilde eend, Meerkoet, Buizerd, Zwartkop, Geelgors,

Ekster, Merel, Huismus en Groene specht.

Op het einde van deze boeiende wandeling wenste voorzitter Diederik, alle aanwezigen een goed verlov toe. Hij nodigde alle aanwezigen tevens uit op de volgende activiteiten van Aulenteer. (zie jaarprogramma 2012).

(foto's: Judith Bollen, tekst: Richard Vandergeten)

Nieuwe inzichten over korstmossen

Korstmossen verbazen ons steeds meer. Al lang is geweten dat prokaryote organismen – cellen zonder celkern, zoals bacteriën – onder gesimuleerde of echte ruimtecondities kunnen overleven. Zo kunnen ze een hoge dosis UV-straling, extreme temperaturen en zelfs luchtledigheid weerstaan.

De laatste jaren werden ook experimenten uitgevoerd met eukaryoten, organismen met een meer complexe structuur, zoals aanwezigheid van een celkern. Hiertoe behoren mensen, dieren en planten. Ook korstmossen behoren tot de eukaryoten. Korstmossen zijn een symbiose – een samenlevingsvorm met wederzijds voordeel – tussen een schimmel en een ééncellig wier of alg. De schimmel neemt water en mineralen op, terwijl de alg zorgt voor de aanmaak van suikers door fotosynthese.

Reeds lang weten we dat korstmossen kampioenen in overleving zijn. Ze behoren tot de oudste levende wezens. Ze komen voor op aarde in de meest extreme omstandigheden van temperatuur en vochtigheid.

Wetenschappers hebben enkele korstmossen zoals het Rood dooiermos, dat ook zeldzaam in Vlaanderen voorkomt, aan omstandigheden zoals in de ruimte blootgesteld. En wat bleek? Dit korstmos vertoonde hiertegen een hoge weerstand. Wanneer echter de symbionten gescheiden werden van elkaar, verloren ze hun groeicapaciteit. Dit doet vermoeden dat de symbiose tussen schimmel en alg het vermogen van beide partners verhoogt om te overleven onder ruimtecondities. Wetenschappers zijn nog een stapje verdergegaan. Ze besloten Rood dooiermos bloot te stellen aan

omstandigheden die op de planeet Mars voorkomen. De atmosfeer, extreme temperaturen, vochtigheidsgraad, UV-straling en beschikbare mineralen werden nagebootst. Rood dooiermos vertoonde daarbij een uitzonderlijke overlevingscapaciteit wanneer het vier dagen werd

blootgesteld aan deze omstandigheden. Uit deze resultaten leidde men af dat korstmossen mogelijk kunnen overleven in regio's van Mars waar vloeibaar water aanwezig is. Leven zoals wij het kennen, zou dus op andere planeten mogelijk zijn.

Een tweede bevinding is dat korstmossen echte CO₂-reservoirs zijn. De rol die bossen en oceanen spelen in de klimaatsverandering is al uitvoerig onderzocht. Over de invloed van mossen, korstmossen en algen is veel minder bekend.

Wetenschappers zijn tot de bevinding gekomen dat deze organismen verantwoordelijk zijn voor de opname van 14 miljard ton CO₂ en 50 miljoen ton stikstof (N) per jaar. Dit komt overeen met evenveel CO₂ als er jaarlijks vrijkomt door verbranding van biomassa en de helft van de jaarlijkse stikstoffixatie. Door deze stikstoffixatie zorgen ze ervoor dat deze opneembaar is voor andere organismen via de bodem. Op voedselarme grond zijn ze dus van groot belang voor de rest van de vegetatie.

Deze bevindingen kunnen een nieuw licht werpen op klimaatsvoorspellingen, waarbij tot hiertoe geen rekening gehouden werd met deze organismen. Mossen, algen en korstmossen nemen ongeveer 30% van het aardoppervlak in. Het is dan ook verbazend dat het belang van deze organismen zo lang werd onderschat.

Tekst: Johan Van Meerbeek

Foto: Diederik De Leersnyder

1. Honden moeten steeds aan de leiband gehouden te worden op openbare plaatsen en in natuurgebieden. Zien wij loslopende honden in natuurgebieden voelen we ons verplicht de eigenaar hiervan op de hoogte te brengen.

Voor loslopende huisdieren zonder baasje mogen we steeds de vzw Dierenvrienden Sint-Truiden contacteren (011/701911) om te vragen deze dieren te komen vangen. Voor verwaarloosde dieren 'aan te geven' mogen we contact nemen met de dierenpolitie 011/701971.

2. De uitloging van herbiciden (onkruidverdelgers) naar de oppervlaktewateren in Vlaanderen ligt het hoogst in de meest zuidelijke gemeenten van Vlaanderen, zo ook in Sint-Truiden. De totaalherbicide Glyphosaat wordt in alle teeltgroepen gebruikt en loogt gewoon uit naar onze beken (en naar het grondwater). De resten van de verboden pesticide Dichlobenil, worden nog steeds teruggevonden in het grondwater...

3. Resultaten van de gehouden gezondheidsenquête in onze Provincie:

Voor zowel ziektelast als kostenlast, blijkt fijnstof de belangrijkste pollutant, die verantwoordelijk is voor ongeveer drie kwart van het totaal aantal DALY's. Geluid en omgevingstabaksrook zijn de tweede en derde belangrijkste milieufactor. De ziektelast wordt uitgedrukt in verloren gezonde levensjaren (DALY's). Deze verloren gezonde levensjaren geven aan hoeveel jaren een persoon verliest door ziekte.

4. Onze Désiré Collen van Schurve, da's da slim mènneke van Schurve da ne goeie fond ei gehat sei vera en dè kan het weite, heeft naast zijn wetenschappelijke prijzen de titel van baron gekregen. In de biotechnische sector heeft hij enkele mooie ontdekkingen op zijn naam staan: oa de bloedklonteroplosser tPA en nu een stof die oogoperaties kan vermijden.

Effe weider op Terbiest: Ludo Gelders is verkozen tot Voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVAB). Och géne kleine kak.

5. Lieveheersbeestjes zoeken binnen enkele dagen weer een plaats om te overwinteren. Maar vele zijn niet meer inheems. Het gaat steeds vaker om uit Azië komende diertjes. Ze begeven zich in grote groepen, ze stinken en ze eten de larven van 'onze' eigen inheemse soorten op.

De Aziatische beestjes zijn in 1997 massaal geïmporteerd door de tuinbouwsector als biologisch wapen tegen de bladluizen. Dat was

op zich een goede zaak, maar die diertjes zijn ontsnapt en ze bleken goed bestand tegen onze 'koude' winters.

6. "Stoken kan je gezondheid schaden en zeker die van je buren". Zo zijn er in Overbroek nog steeds enkele uitzonderingen die in hun houtkachel alles opstoken. Van geverfd hout tot pet-flessen. Buren hebben al stevig gereklameerd, maar wie, welke overheid of controle treedt krachtig op?
7. Onlangs lazen we een artikel in de krant met de titel "770.000€ wildschade in de landbouw". Ik denk dan: dat kan best mogelijk zijn. Wel een hoog cijfer niet? Maar vraag je je niet af hoeveel schade de landbouw aan de natuur brengt? Ik zou dan maar snel stoppen met discutenen en laten we er samen wat aan doen.

Diederik

STEEN UIT EIGEN BODEM

Op 2 mei 2012 werd in Nieuwerkerken bij de officiële opening van de Pater Cuypersstraat een gedenkteken ter nagedachtenis van E.P. Edgar Cuypers, missionaris in Congo en Tanzania, ingehuldigd. Dat gedenkteken, opgericht vlakbij de ingang van het ontmoetingscentrum De Brug, bestaat uit een monoliet zoals er op een aantal plaatsen in deze gemeente te vinden zijn in de ondergrond. Daarop is de beeltenis van de pater aangebracht, gegraveerd in zwarte graniet (Zie achterflap).

Einde jaren achttienhonderd deed Ernest Van den Broeck, conservator van het Koninklijk museum voor Natuurwetenschappen te Brussel, onderzoek naar en over kwartsietblokken in het noord-oosten van België. Daarover gaf hij verslag in de vergadering van 25 juni 1895.

Ik citeer enkele zinnen uit dat verslag: "*Il existe, à partir d'environ 5 kilomètres au N.-N-E. de Saint-Trond, un relèvement assez accentué des altitudes générales de la contrée. Le thalweg des petites vallées voisines varie des côtes 30 à 40, tandis que les sommets de la colline des crêtes... à l'est de Nieuwerkerke dépasse parfois l'altitude de 80.*

Sur le point culminant, entre Weyer et Gorssum, on voit une tracé de glaise. Le sable qui se trouve vers ce point renferme quelques rognons de grès comme ceux qui se trouvent dans le sable de la Campine.

Or, il résulte de mes investigations dans ces parages qu'indistinctement tous les sommets des collines et renflements secondaires de la region du Galgenbosch, du Rosen Bosch, du Papenbosch, du Leyhaart Bosch ont été ou sont encore couverts par des innombrables débris, non roulés, mes vestiges certains restés sur place..."

Het Galgenbosch en Rosen Bosch (tegenwoordig Galgenbos en Rozenbos geschreven) kende ik, maar Papenbosch en vooral Leyhaart Bosch waren zelfs niet op stafkaarten te vinden. Gelukkig had ik nog een heel oude gedetailleerde kaart van voor 1900 en zo konden geoloog Roland Dreesen en Luc Paque van Geolim en ik zelf op zoek gaan. Vruchteloos was de zoektocht zeker niet: er liggen her en der nog heel wat van die kwartsietblokken.

Uit de tekst van Van den Broeck kon je al opmaken dat ze niet van elders kwamen aangerold. Maar wat zijn die stenen dan en hoe zijn ze tot stand gekomen?

Daarover vertelt Roland Dreesen dat die grote blokken de enige getuigen zijn van inmiddels weggespoelde zandlagen uit de tertiaire zee die onze gebieden ongeveer 70 miljoen jaren geleden overspoelde. Ze werden op het einde van de jaren 1800 beschreven door geologen

die meldden dat ze hier in Nieuwerkerken, Wijer en Kozen veel voorkwamen.

In het verleden werden ze door dorpsbewoners vaak kapotgeslagen en meegenomen o.a. voor de funderingen van hun woning. Nu treffen we ze nog aan als onderdeel van rotstuinen en als sierstenen langs inritten.

Karakteristiek voor deze zoetwaterkwartsieten (= de volledige benaming) is de aanwezigheid van kleine putjes en gaatjes in het bovenoppervlak en ook van verticale doorsneden van fossiele wortelgangen die getuigen van zeespiegeldalingen en de vorming van kustmoerassen, dus veen boven de voorafgaande afzetting van mariene zanden.

De humuszuren afkomstig van het veen bleekten de zanden en loogden ze uit waardoor het ijzer en andere stoffen werden weggefilterd. Het kwartsiet was wel weerstandig. De zuren zorgden er dan ook voor dat het siliciumdioxide, het kwarts dus, gedeeltelijk in oplossing ging en dit kiezelzuur cementeerde de zandkorrels aan mekaar. Op die manier ontstond een steenlaag tot zowat 60 cm dik. Later kwam daar leem overheen die op de hoger gelegen plaatsen door erosie dan weer gedeeltelijk wegspoelde en zo kwamen hier en daar zo'n stenen

aan de oppervlakte.

Niet zo lang geleden werd op de studiedag van Likona op de universiteit Hasselt een lezing gegeven door Roland Dreesen over de zoetwaterkwartsieten die we in voornoemde plaatsen hebben gevonden.

Tekst: Omer Vanstraelen

Foto: Diederik De Leersnyder

Gedenkteken in zoetwaterkwartsiet ter nagedachtenis van E.P. Edgar Cuypers, missionaris in Congo en Tanzania. De beeltenis van de pater is gegraveerd in zwarte graniet.

Foto: Diederik De Leersnyder